

פרק ראשון

1. א. יהודה הפכה לפרובינקיה ובראשה עמד נציב שמינה הקיסר. הנציב ישב בקיסריה יחד עם מפקדת הצבא. לנציב היו סמכויות שביטאו את השעבוד של יהודה. הוא היה אחראי על **הסדר הציבורי** בעזרת הצבא שכלל חיילים שגייס מהאוקלוסייה ההלניסטית מסבסטיה וקיסריה. הנציב היה אחראי על **גביית המיסים** והוא עמד בראש **המערכת המנהלית** של הפרובינקיה. לנציב הייתה סמכות **שיפוטית**, הוא פיקח על **חיי הדת**: הוא מינה כוהנים, בידיו הופקדו בגדי הכוהן הגדול אך הכוהן הגדול המשיך להיות נציג העם לפני השלטונות. ב. בקטע שלטון הנציבים בא לידי ביטוי בכך שהוא התאפיין כשלטון עוין ליהודים שמאיים עליהם, הורג אותם ובוזז את רכושם. עוד עולה כי הם העדיפו לתמוך בנוכרים כשאלה התעמתו עם היהודים. מאפיינים אלה השפיעו על המרד הגדול בכך שהיהודים הרגישו ממורמרים מהאלימות הרומית, ומהעדפתם המתמדת בנוכרים, כמו גם בזלזול בדת היהודית.
2. השליטים החשמונאים דאגו להרחיב את הארץ, הסיבות למדיניות הזו: גורם חיצוני - כל השליטים ההלניסטיים פעלו כך והחשמונאים רצו לדמות להם. גורם פנימי – העמקת ההכרה הלאומית שכל ארץ ישראל שייכת ליהודים, וטיהור הארץ מעבודה זרה. בנוסף, רצו להגן על עצמם באמצעות ביטחון בגבולות בטוחים. פעולות שליטי בית חשמונאי התרחבות טריטוריאלית ככל שהשלטון נהפך חזק יותר, השליטים כבשו שטחים מרוחקים יותר. בעיה שנוצרה בעקבות הכיבושים הייתה שהיהודים היו צריכים להתמודד עם כמות גדולה של נוכרים שסופחו לשטח היהודי והיו מבחינתם בעיה דמוגרפית.
3. למרות שלכתחילה המרד החשמונאי התחיל כמאבק בהלינזם ובתומכיו, באמצעות הריסת מקדשים. החשמונאים אימצו מהר מאד את התרבות ההלניסטית: קביעה של ימי ניצחונות צבאיים כחגים לאומיים לכל הדורות, אימוץ שמות הלניסטיים, רצון להיות מלך ששולט לבד ולא מתחלק בכוח, שיתוף נשים בשלטון, בריתות עם רומא, הקמת צבא ושכיר, וניהול המדינה וחצר המלכות בסגנון הלניסטי. הדברים נבעו מתוך הערצת התרבות ההלניסטית שנחשבה נעלה בעולם כולו, בנוחות שבאימוץ התרבות, ובקלות שבה יכלו לשלוט בעם באמצעות התרבות היוונית.

פרק שני

10. א. גורמים מלכדים:
שפה- הברכה בשפה העברית, ומצויין כי מדובר ב"ברכה מציון"
היסטוריה משותפת ודת משותפת- אזכור אירועים תנ"כיים, כמו עשרת השבטים, הכותל המערבי וקבר רחל.
טריטוריה- ירושלים כטריטוריה של עם ישראל.
המאפיינים תורמים לתודעה הלאומית בכך שהם מדגישים את המשותף בין היהודים מכל העולם, ובכך מחזקים באמצעות המאפיינים הלאומיים את התודעה הלאומית.
- ב. מנהיגי התנועות הלאומיות היו משכילים, כריזמטיים, מהמעמד הבינוני- גבוה. הם היו בעלי חזון, ונחשבים להגשים את מטרם. הרצל כמנהיג היה כריזמטי, עם יכולות פוליטיות גבוהות, והוא הצליח ליצור קשרים בינ"ל בכל העולם, ולאחד את המזרח אירופאים עם המערב אירופאים, ובין הציונות המדינית למעשית.
11. א. גורמים דומים- היסטוריה משותפת, גם היהודים וגם בלאומיות באירופה התבססו על דת משותפת, ועל קשר היסטורי משותף של בני הלאום.
דת משותפת- הלאומיות באירופה התבססה בד"כ על הנצרות, והיהודים על היהדות.

הבדל- טריטוריה- באירופה לבני הלאום הייתה טריטוריה משותפת, בעוד היהודים התרכזו בעיקר באירופה ולא בא"י.

ב. באירופה נוצרו מדינות לאום עצמאיות במקום אימפריות גדולות (כמו צרפת) ונסיכויות קטנות (כמו גרמניה). בישראל התיישבו היהודים בירושלים מחוץ לחומות, וקמו ישובים יהודיים כמו העיר העברית הראשונה ת"א, מושבות וקבוצות.

12. א. עמדה פרו בריטית- תמיכה בבריטניה, מתוך תקווה שהיא תנצח במלחמה ותקדם את האינטרס הציוני. מצד שני, חשש שהעותמנים ינקמו אם יפסידו. גישה פרו עותמנית- גישה שדרשה נאמנות למדינה השלטת. עלולים להיחשבכגייס חמישי אם בריטניה תנצח.

גישה נייטרלית- לא לתמוך באף צד, לא להסתכן, וכך גם יהודים לא ייפגעו. בפועל הגישה הייתה נייטרלית, אך בסוף המלחמה פרו בריטית.

ב. בשנת 1915 הצבא העותומאני נכשל בלחימה באזור תעלת סואץ. ג'מאל פחה, מפקד הצבא העותומאני בארץ ישראל רצה להגביר את משטר האימים והדיכוי על היישוב היהודי בארץ. הוא ראה בציונות אויבת של האימפריה העותומאנית. הפתרון היה חיסול היישוב היהודי. הוא הדגיש שאין לו דבר נגד היהודים אלא יש לו דברים נגד הציונות. האימפריה העותומאנית נלחמה ברוסיה ורובו של היישוב היהודי היה ממוצא מזרח אירופאי ולכן היהודים נתפסו כמרגלים לטובת מדינות ההסכמה.

המניעים לצעדים שנקטו העותומנים כלפי היהודים

-חשש מאויבים פנימיים בתוך האימפריה העותומנית, מיעוטים לאומיים הדורשים עצמאות.

-חשש אמיתי מצד ג'מאל פחה מקרבנותם של היהודים לחזית הלחימה.

המדיניות:

בתחום הכלכלי

-ניתוק הארץ מחו"ל (יבוא-יצוא), הפסקת מסחר כמו: תפוזים, תבואה, יין. -החרמת רכוש ומזון מהמושבות לצבא העותומאני.

בתחום הצבאי

-גיוס יהודים בעלי אזרחות עותומנית לצבא העותומאני -השרות בצבא העותומאני היה בלתי אנושי. החיילים משובצים רק בחיילות עזר. בשל הקשיים יש תמותה גבוהה ועריקים מהצבא.

בתחום הלאומי

-ניתוק הארץ מביא להפסקת עלייה יהודית -השלטונות כופים התעתמנות (קבלת אזרחות עותומאנית) או לעזוב את הארץ. -מאסרים וגירושים מהארץ יש יהודים חסרי אזרחות עותומאנית. יהודים נתיני רוסיה מגורשים למצרים. -איסור מוחלט על כל סממן ציוני יהודי כמו: הנפת דגל, בולי קק"ל, שלטים עבריים. -איסור על פעילות אגודת "השומר", איסור על אחזקת נשק להגנה עצמית.

13. א. איטליה- קושי- ההתנגדות של אוסטריה, שלא הסכימה שאיטליה תקום כמדינה עצמאית. בנוסף, רק 2% דוברים את השפה האיטלקית. התנועה הלאומית האיטלקית יצרה קשרים דיפלומטיים עם צרפת, והפיצו ולימדו את השפה האיטלקית.

ב. קושי נפשי- עולים רבים היו רווקים ובודדים. קושי כלכלי- העולים עלו לארץ ללא פרוטה. רוטשילד סייע למושבות מבחינה כלכלית.

מחלות- מלריה. ייבוש ביצות באמצעות עצי אקליפטוס.

פרק שלישי

14. א. הסיכונים בהקמת המדינה על פי הקטע הם:

הסיכון המרכזי מונח בעובדה שכאשר ישראל תכריז על מדינה, ארצות ערב יפתחו נגדה במלחמה. אין לישראל את היכולות הצבאיות כדי לעמוד מול מתקפה כזו של חמש מדינות ערב.

ביסוס:

1. גם אם לא מחשבים בצורה גרפית בנתונים של חייל מול חייל, מבחינה אובייקטיבית אין לנו סיכויים לנצח מכיוון שהם רבים מאיתנו, הציוד והנשק שלהם רבים משלנו. "הכוחות הסדירים של הארצות השכנות ברגע זה עם ציודם ונשקם- יש להם יתרון... אבל באופן אובייקטיבי ללא ספק יש להם יתרון ברגע זה".

2. חיל האוויר של ישראל פשט לא קיים. אין אפשרות לצאת למלחמה במצב כזה. "כוחות האוויר שלנו אינם. האווירונים שהיו- טרם הגיעו".

היתרונות של הכוחות הלוחמים של היישוב היהודי הם בהיבט המנטאלי- המוראלי, התכנון והטקטיקה עשויים לנצח את כוחות האויב. לא בהכרח שהיתרונות בשדה הקרב באים לידי ביטוי רק בכמות הציוד הצבאי אלא ישנם היבטים נוספים שמהווים יתרון ויכולים להביא לנצחון.

ב. תכנית ד' הראתה שניתן להביס את הערבים. היהודים עברו ממגננה למתקפה, והצליחו להגיע להישגים צבאיים, כמו במצב נחשון, בשחרור המצור, ובכיבוש הדרך לירושלים. הדבר הביא את היהודים לידי מסקנה כי למרות היתרון היחסי של הערבים בנשק, ליהודים יש אפשרות לגבור עליהם. מהצד השני עצם זה שהיהודים לא הביסו את ערביי ישראל בתקופה זו יכולה לבסס ע"פ הקטע את היתרון שיהיה להם כשכל צבאות ערב יתקפו.

15. א. הסיבות לשיתוף פעולה היו התחזקות צבאית, ומניעים משותפים להילחם נגד הבריטים והערבים. התנועה גם ביססה את הבסיס השיתופי למדינה עצמאית. הם הפסיקו לשותף פעולה בגלל ה"שבת השחורה" בה הבריטים תפסו נשק רב ועצרו מנהיגים יהודים, ובגלל פיצוץ מליון המלך דוד, בו ישבה מפקדת הבריטים, וגרמה למוות של אזרחים רבים.

ב. מאבק צבאי- חטיפת הסמלים הבריטים, באיום שאם לוחמי האצ"ל יוצאו להורג- הם יוצאו להורג במקביל. הדבר הראה שהיהודים רואים את עצמם כאדונים על הארץ. העפלה- אקסודוס- יהודים מאירופה שעברו את השואה רצו לעלות לארץ, הבריטים החזירו אותם לצרפת וגרמניה. דעת הקהל העולמית אהדה את היהודים. הדבר השפיע על וועדת אונסקו"פ.

התיישבות- 11 הנקודות בנגב. הדבר סייע להגדלת השטח היהודי בתכנית החלוקה.

16. הסכמי שביתת הנשק ובעיית הפליטים :

א. מניעי מדינות ערב לחתום על ההסכם: הנצחון הישראלי במלחמת העצמאות התגלה כברור. מדינות ערב רצו להציל את מה שיכלו, ולכן לאחר רצף נצחונות ישראלים רובן של המדינות התיישבו למשא ומתן: מכיוון שישראל כיתרה כוחות מצריים בחצי האי סיני ובכיס פלוג'ה לא נותרה למצרים ברירה אלא לחתום על ההסכם ולשחרר את חייליה.

לבנון הסכימה מכיוון שישראל התחייבה לשחרר כפרים לבנונים שנכבשו בסמוך לנהר הליטני.

לירדן היה אינטרס להפסיק את תקריות וחילופי האש הבלתי פוסקות לאורך קו האש הארוך והמפותל שיש לה עם ישראל וכן רצונו של עבדאללה מלך ירדן לספח את השטחים ביו"ש שבשליטתה למדינה שתכנן להקים. עיראק מינתה את ירדן לטפל בשטחים שנכבשו על ידה.

סוריה היא המדינה היחידה שבתום הקרבות שלטה על שטחים שעל פי תוכנית החלוקה נמצאים בשטח המדינה הישראלית. כדי להפגין קו תקיף ולבסס את מעמדם באזור ניגשו למו"מ נטול פשרות.

מניעי ישראל בשיחות: אחרי שהאו"ם הכריז על שביתת נשק ב22/10/48 והיא לא נכנסה לתוקף, מועצת הבטחון פנתה שוב ב16/11/48 בדרישה תקיפה לגשת למשא ומתן. לישראל לא הייתה ברירה והיא הפסיקה את הקרבות למרות רצף נצחונות במבצעים שונים והתיישבה לשולחן המשא ומתן. נוסף על כך, היה רצון לסיים את המלחמה תוך הבטחת הישגיה שחרגו מתכנית החלוקה, רצון לזכות בהכרה בינ"ל וההנחה הישראלית כי ההסכמים יהיו בסיס למו"מ לשלום שיהפכו להסדרי קבע וסיום הסכסוך. להערכתו של בן גוריון, הפסקת המלחמה והסדרי שלום חשובים לפריחתה של ישראל (נתונה בבעיות כלכליות, קליטת עליה, מלחמה של שנה וחצי, הצורך לבנות תשתיות חדשות וכו').

ב. הגורמים להיווצרות בעיית הפליטים: *מכיוון שהקרבות התרחשו בשטחים בנויים ומיושבים, רבים מתושבי אזורי הקרבות בחרו לנטוש את בתיהם ולעבור למקום רגוע יותר. * רבים עזבו את בתיהם כתוצאה מעידוד של מנהיגים ערביים, כדי שלא יחיו תחת שלטון ישראלי, תוך הבטחה להשיבם לבתיהם. * גירוש של ערבים מבתיהם ע"י כוחות צה"ל שכבשו את האזור.

פרק רביעי

17. א. מדיניות קליטת העלייה לישראל עברה שינויים משמעותיים במהלך ששת העשורים לקיומה של המדינה- מגישת "כור היתוך" לגישת "רב תרבותיות".

כור היתוך- הביטוי כור היתוך מתייחס למדיניות ממשלת ישראל בשנותיה הראשונות, ולפיה על כל העולים לארץ, להתאים עצמם לכלל האומה הישראלית המתחדשת, שסימלה המייצג הוא דמות "הצבר"- בלבוש, בעיסוק ובתרבות. תפיסה זו מבטאת המשכיות של הגישה שהייתה בקרב מנהיגי הישוב עוד לפני קום המדינה.

המטרה- התאמת העולים החדשים מכל הארצות למודל היהודי החדש המבטא בתרבותו, בעיסוקיו ובהופעתו את המהפכה הציונית שעמדה בניגוד לכל מה שהזכיר וסימל את היהודי בגולה. הכוונה הייתה לסלק חוליי הגלות ולהניח יסודות לחברה יהודית חדשה ובריאה שתקום בארץ.

לשם השגת המטרה, נעשה רבות לטיפוח זהות לאומית, השיח בתרבות הישראלית הדגיש את דמות הצבר והודגשה גבורת הלוחמים והגשמת קיבוץ הגלויות בא"י.

רב תרבותיות- גישה שמדגישה את חשיבות הקבלה של זהויות תרבותיות שונות, במיוחד במדינות קולטות הגירה. על פי גישה זו הקבוצות השונות שומרות על זהותן

מארץ המוצא, על המנהגים, האמונות והשפה שלהן, אך יחד עם זאת מאוחדות
בנאמנותן הלאומית (לארץ הקולטת).

המעבר מגישת כור היתוך לרב תרבותיות, מבטא תהליך של מעבר מתרבות שמעמידה
במרכז את האומה הנבנית ואת הערכים הלאומיים המשותפים, לתרבות שמעמידה
במרכז את הפרט ואת השונות/הגיוון התרבותי. בהקשר של מדינת ישראל מעבר זה
מבטא סובלנות לקיומן של מספר תרבויות במדינה, תוך הכרה שהמאחד בין הקבוצות
השונות, הוא ההסכמה על קיומו של משטר דמוקרטי והכרה במוסדות השלטון שלה.
המטרה – ויתור על חלום, יצירת חברה חדשה ואחידה, תוך הכרה שחברת מהגרים
בנויה ממגוון תרבויות.

הגורמים למעבר לחברה רב תרבותית:

1. תהליכים כלכליים שהתרחשו במדינת ישראל ובעולם המערבי- העמדת היחיד וצרכיו במרכז
החליפה את תחושת החברה המגויסת והנלחמת על קיומה. (האינדיבידואליזם החליף את
הקולקטיביזם)
2. מגוון אמצעי התקשורת וזמינותם- מצב זה מאפשר לעולה לשמור על קשריו התרבותיים עם
ארץ מוצאו.
3. ההבנה שגם בלי הניסיון להאיץ את קליטת העולים, בתוך שניים עד שלושה דורות ממילא
הצעירים משתלבים בחברה הכללית ורואים עצמם חלק בלתי נפרד ממנה.
4. פער כלכלי- הרחבת הפערים הכלכליים יצרה ניכור ופגעה בסולידאריות החברתית.

בקטע, המימונה הפכה ממסורת שאפיינה את העדה המרוקאית, כדבר שמאחד את כלל
החברה, וכך גם המוסיקה המזרחית, שהפכה להיות במרכז התרבות הישראלית דווקא בגלל
הייחודיות שבה.

19. הדה קולוניזציה-

אידיאולוגי- באירופה, וגם במדינות הקולוניאליסטיות, דעת הקהל לא הייתה עוד מעוניינת
לחנך ולתרבת עמים אחרים, והייתה התנגדות לקולוניאליזם כרעיון. גם בני העמים במדינות
ערב ובאפריקה ראו סתירה בין רעיונות הלאומיות והנאורות לקולוניאליזם.
כלכלי- אחרי מלחמת העולם השנייה בריטניה וצרפת נחלשו מבחינה כלכלית, ולא יכלו
להזיק עוד באותם שטחים שהחזיקו לפני המלחמה.
פוליטי- המלחמה הקרה. גם ארה"ב וגם ברה"מ היו נגד הקולוניאליזם, בעיקר כדי להשפיע
על המדינות שישתחררו מהקולוניאליזם.

ב. הגורמים המרכזיים היו עלייה לישראל, והגירה למדינות אחרות. העלייה נבעה גם כעליית
הצלה (כמו בעירק ותימן) כיוון שבמדינות אלה היהודים היו בסכנת חיים, גם בגלל הפליטים
הערבים שהגיעו למדינות רבות, וגם בגלל מלחמת העצמאות והניצחון הישראלי.

20. א. המדינות לא מומשה משתי סיבות עיקריות: הראשונה, כיוון שבשנים מסוימות
הייתה עלייה סלקטיבית ממדינות ערב, ולא העלו חולים, או קשישים. בנוסף, היו מדינות
ערביות שאסרו על היהודים לעלות לא"י, והיה קושי לממש חזון זה.

ב. העלייה תרמה לישראל בכך שעירות הפיתוח שמרו על גבולות המדינה. העולים שיפרו
את המצב הדמוגרפי, והבטיחו למעשה את חזון המדינה היהודית. העולים גם תרמו
לכלכלה, לטווח הזמן הארוך.

